

„PEČUJÍCÍ SAMOSTATNĚJŠÍ A SOBĚSTAČNĚJŠÍ ANEBSDÍLENÁ PÉČEV PRAXI“

10.11.2022

Konference Alfa H.S., Praha, on-line

Mgr. Martina Chmelová, Mgr. Veronika Kocourová, MBA

PÁR SLOV ÚVODEM.....

- podpora pečujících starajících se o děti se zdravotním postižením, dlouhodobě nemocné a rodiče v seniorském věku
- psychicky **stabilní rodič** či jiný pečující a **samostatnější člověk s handicapem**

STRUKTURA/TYPY PÉČE

Sdílená péče = kombinace - průnik formální a neformální péče

- jde o proces, akt, interakci
- principem sdílené péče je součinnost formální a neformální péče

CÍL SDÍLENÉ PÉČE

...“cílem sdílené péče je **udržet** člověka se zdravotním postižením v jeho **přirozeném sociálním prostředí**..“ (Johnová, Janečková 2013)

....“zajištění co nejintenzivnější péče v domácím prostředí, a to i lidem s výraznou disaptibilitou, prostřednictvím **organizačních opatření, zajištěním moderních technologií, pomůcek a podporou rodinných příslušníků**. Tato péče je chápána jako **náhrada institucionalizace**, spěje ke komunitnímu modelu dlouhodobé péče.“ (Kuzníková, 2017)

Aby mohla být komplementární dlouhodobá péče **poskytována na vysoké úrovni**, je důležité v praxi **spojit** profesionální zkušenosti **formálních** pečovatelů s praktickými znalostmi a zkušenostmi **neformálních**, rodinných pečovatelů (Kotrusová et al. 2013).

CO JE NEFORMÁLNÍ PÉČE?

- laická péče
- péče neplacená, založená na vztazích
- péče časově neohraničená
- je vykonávána pečujícími – nejčastěji rodinnými příslušníky, popř. jinou osobou blízkou

NEFORMÁLNÍ PÉČE

- tato forma bezplatné péče je dle OECD důležitou součástí systému dlouhodobé péče
- dle odhadů 70–90 % (Colombo et al., 2011) veškeré **sociální** a **zdravotní** dlouhodobé péče poskytují **rodinní příslušníci** nebo jiní pečující

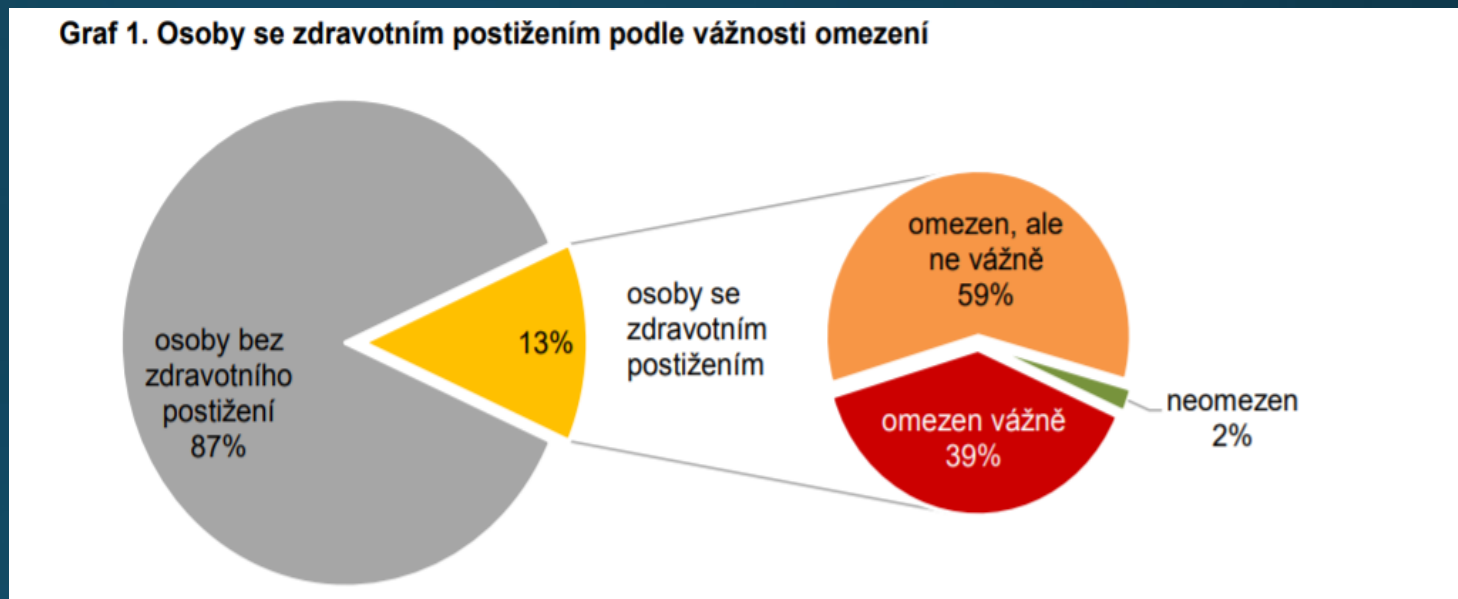
NEFORMÁLNÍ PÉČE V ČÍSLECH

- počet neformálních pečovatelů v ČR se odhaduje na **5 00 000 - 1 000 000** lidí
(staramsepecuji.cz, 2020; Diakonie, 2020)
- polovinu osob pečujících tvoří osoba blízká
- dvě třetiny dlouhodobé péče je v ČR poskytováno ženami ve středním nebo raném důchodovém věku, mezi 35 a 64 rokem (Klímová Chaloupková, 2013)
- tato forma bezplatné péče je dle OECD důležitou součástí systému dlouhodobé péče, dle odhadů 70–90 % veškeré sociální a zdravotní dlouhodobé péče je poskytováno rodinnými příslušníky nebo jinými pečujícími (Colombo et al., 2011)

OSOBY SE ZDRAVOTNÍ POSTIŽENÍM V ČR

V ČR je k roku 2018 evidován 1, 152 mil. lidí se ZP – dle ČSÚ

U více než poloviny (56 %) z nich byl zhoršený zdravotní stav posouzen lékařem a byl jim přiznán invalidní důchod nebo příspěvek na péči nebo na mobilitu nebo získali průkaz osoby se zdravotním postižením (TP, ZTP, ZTP/P)

Co ZP způsobilo?

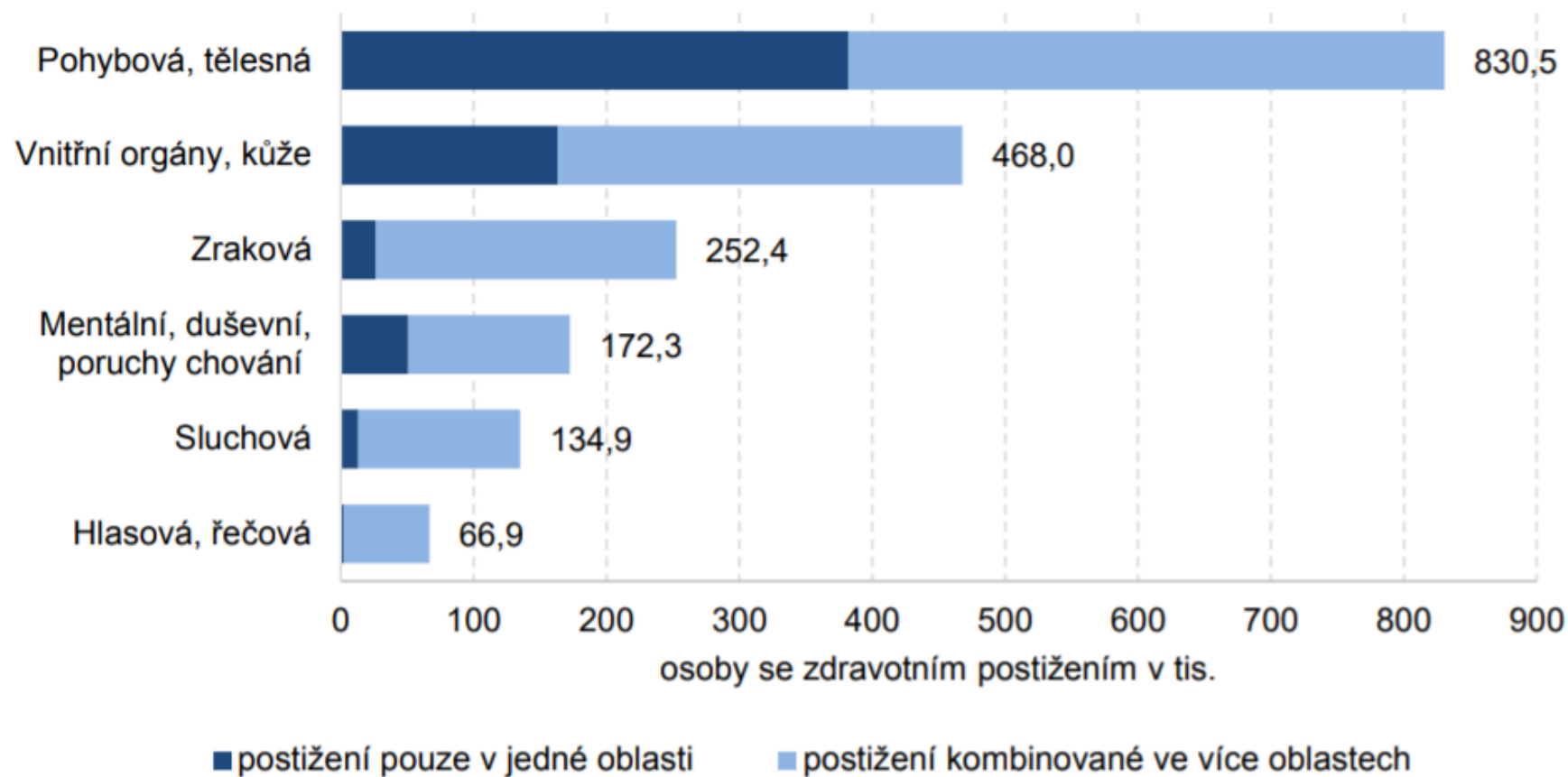
- vrozené - 14 % osob se zdravotním postižením
- onemocnění - u 85 % osob
- úraz - u cca 12 % osob

Zdroj: ČSÚ, 2018. Výběrové šetření osob se zdravotním postižením – 2018.
Dostupné z:
https://www.czso.cz/documents/10180/90600407/26000619_t.pdf/44ab9dc5-584e-4a69-8712-deb0e0a04b39?version=1.1

POČET OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM V ČR K 2018, DLE ČSÚ

Výběrové šetření osob se zdravotním postižením – 2018, https://www.czso.cz/documents/10180/90600407/26000619_t.pdf/44ab9dc5-584e-4a69-8712-deboe0a04b39?version=1.1

Graf 9. Oblasti zdravotního postižení

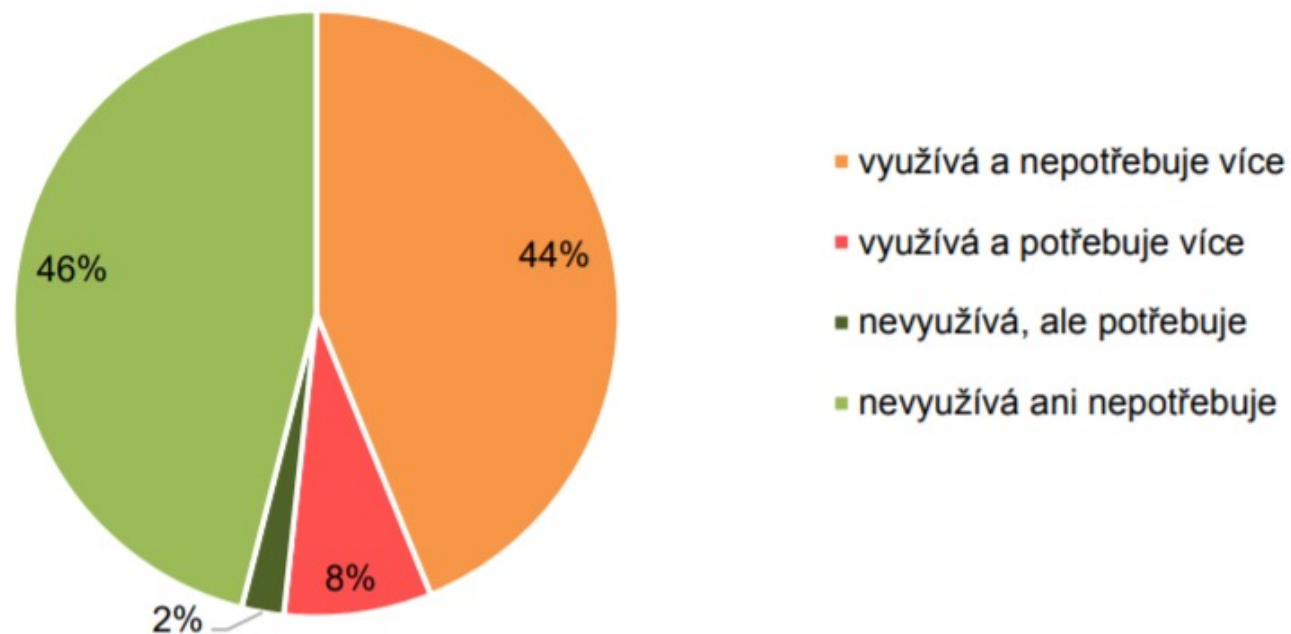

POTŘEBA DOPOMOCI OSOBÁM SE ZP

Pomoc někoho druhého nejčastěji využívají lidé, jejichž zdravotní omezení zasahuje do více oblastí zároveň, obzvláště pokud se jejich postižení projevuje v mentální a ještě některé další oblasti. Může se jednat například o lidi po mozkové mrtvici, po úrazu s poraněním mozku nebo s vrozeným kombinovaným postižením. Podle očekávání využívají pomoc více senioři než mladší osoby se zdravotním postižením. To má patrně vliv i na to, že pomoc častěji vyhledávají ženy než muži se zdravotním postižením (56 % proti 46 %).

Celkově pomoc druhé osoby využívá 52 % osob se zdravotním postižením. Pro 8 % ze všech osob se zdravotním postižením (91 tisíc osob) není poskytována pomoc dostatečná a potřebovali by pomoci více. Také 2 % lidí se zdravotním postižením (26 tisíc osob) by pomoc druhého člověka potřebovali, ale doposud žádnou pomoc nevyužívali. Celkem tak chybí pomoc 117 tisícům, čili desetině osob se zdravotním postižením.

Graf 19. Osoby se zdravotním postižením podle využívání pomoci jiné osoby

Zdroj: ČSÚ, 2018. Dostupné z:
https://www.czso.cz/documents/10180/90600407/26000619_t.pdf/44ab9dc5-584e-4a69-8712-deboe0a04b39?version=1.1

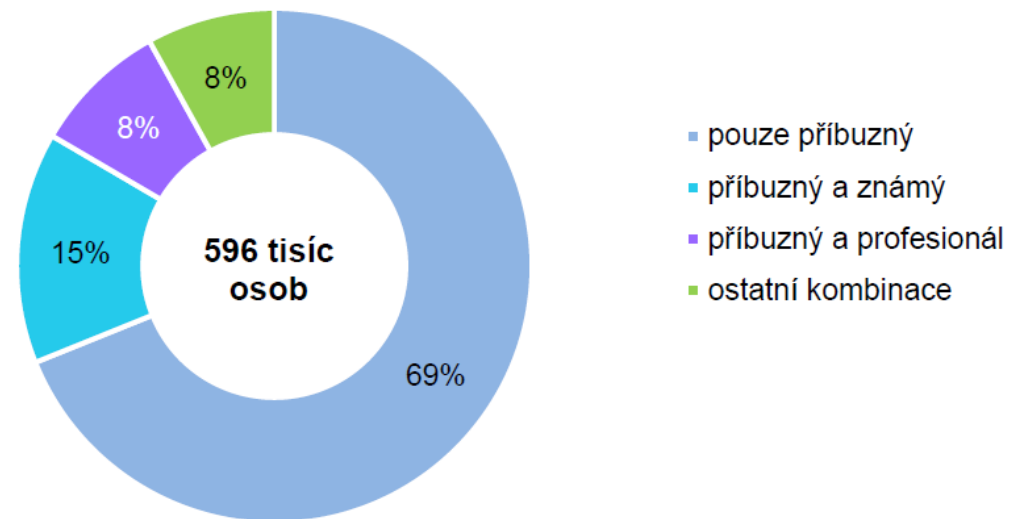
NÁROKY NA PÉČI A ČASOVÁ DOTACE V PRAXI

- Více než polovině osob s postižením, které zatím pomoc nemají, ale potřebovaly by ji, by postačovala pomoc v rozsahu **1 až 3 hodin týdně**. Dalšíh 37 % z nich by potřebovalo pomoc **4 až 7 hodin týdně**.
- Lidé s postižením, kteří již pomoc dostávali, ale nebyla pro ně dostatečná, by v 37 % potřebovali navíc pomoc 4 až 7 hodin týdně a ve 29 % dodatečnou **pomoc 8 až 20 hodin týdně**.

Zdroj: ČSÚ, 2018. Dostupné z:
https://www.czso.cz/documents/10180/90600407/26000619_t.pdf/44abgdc5-584e-4a69-8712-deboe0a04b39?version=1.1

Téměř 600 tisíc osob se zdravotním postižením využívá pomoc druhé osoby. V drtivé většině (96 %) se jedná o pomoc příbuzných. Velmi často je pak pomoc příbuzných doplněna ještě pomocí dalších osob, ať už známých a sousedů nebo profesionálů. Pětině lidí se zdravotním postižením, kteří využívají něčí pomoc, dochází pomáhat jejich známí nebo přátelé či sousedé, 14 % využívá pomoc od formálních poskytovatelů jako je pečovatelská služba, domácí ošetrovatelská péče nebo osobní asistence. Profesionální pečovatelé/asistenti se podílejí ve větší míře na pomoci nejmladším osobám se zdravotním postižením ve věku 15 až 34 let a pak na pomoci seniorům starším 80 let. Jen k 1 % lidí se zdravotním postižením chodí pomáhat dobrovolníci, zpravidla zprostředkováni nějakou institucí, jelikož dobrovolnické organizace u nás se více zaměřují na pomoc v nemocnicích, léčebnách nebo sociálních zařízeních.

Graf 20. Osoby se zdravotním postižením využívající pomoc podle pomáhající osoby

KDO POMOC DRUHÉMU NEJČASTĚJI POSKYTUJE?

2/3 lidí s postižením, kterým někdo pomáhá, se dostává pomoci od **příbuzného**, který s nimi bydlí ve společné domácnosti (377 tis. osob). Nejčastěji se jedná o pomoc **několikrát během dne**, ale téměř **čtvrtina** takto pomáhajících příbuzných musí zajišťovat téměř **neustálou soustavnou pomoc či dohled**. Častěji zajišťují soustavnou pomoc příbuzní bydlící ve společné domácnosti mladým lidem s postižením ve věku 15 až 34 let nebo potom nejstarším seniorům.

TREND VÝVOJE POTŘEBY PÉČE DLE PnP

- v roce 2018 pobíralo PnP **358,2** tisíc osob (Revue pro sociální politiku a výzkum, 2018)
- v roce 2019 se jednalo o **362,1** tisíc osob (Revue pro sociální politiku a výzkum, 2019)
- 2020 pobíralo PnP **363,1** tisíc osob (MPSV, 2020)
- v roce 2021 pobíralo PnP **358,8** tisíc osob (MPSV, 2021)

Existuje mnoho např. seniorů, kteří PnP nepobírají, přesto pomoc potřebují.

NEFORMÁLNÍ PÉČE V DATECH - DĚTSKÁ POPULACE

- v ČR bylo v 2018 celkem **117 tisíc dětí do 15 let** se zdravotním postižením, což představovalo 7 % všech dětí (ČSÚ, 2018)
- podíl chlapců se zdravotním postižením byl proti dívkám dvojnásobný (ČSÚ, 2018)
- nejčastějším zdravotním postižením u žáků byly závažné vývojové poruchy učení, diagnostikovány u 5,8 procenta všech žáků, následované závažnými vývojovými poruchami chování (2,9 procenta) a mentálním postižením (1,9 procenta) (Hrkal, 2019)
- mladým lidem s postižením ve věku 15 až 34 let častěji zajišťují soustavou pomoc příbuzní bydlící ve společné domácnosti (ČSÚ, 2018)

NEFORMÁLNÍ PÉČE V ČASE

- **krátkodobá** - vlivem úrazu, či krátkodobého onemocnění
- **dlouhodobá** - bývá častěji vymezena postižením, případně ztrátou soběstačnosti vlivem věku
- **doživotní** - velmi často u VVV, vážných trvalých stavů po onem., úrazů atp.

Ve většině případů se jedná u obou typů o osobní péči, péči o domácnost a o zdraví.

JAK PRACUJEME V ALFĚ S PEČUJÍCÍMI

- Multidisciplinární spolupráce

konzultace (identifikace silných/slabých stránek) - pozorování -
intervence - feedback

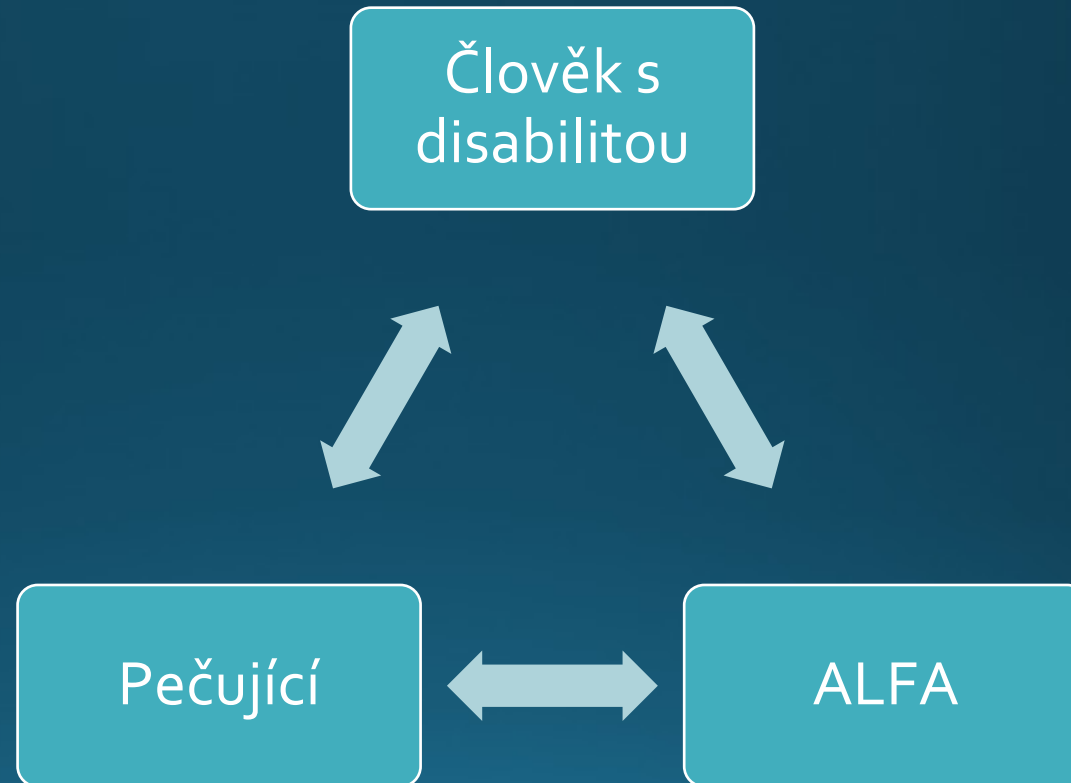
Cílem je podpora a pomoc k soběstačnosti - pečujícího a pečovaného

SDÍLENÁ PÉČE S PEČUJÍCÍMI V ALFĚ

- Jak si ji představíme?
= triáda vztahů

FORMÁLNÍ pečovatelé mohou **OVLIVNIT** průběh a kvalitu neformální péče.

Nedostatek podpory pečujících se může promítnout do **kvality** poskytované neformální péče a **negativně** ovlivnit život klienta/pacienta.

ROLE JEDNOTLIVÝCH ODBORNÍKŮ

Práce se samotným klientem/pacientem s ohledem na osobu klienta (samotná terapie, nácvik apod.) klient pečovaný x pečující

Aktivní práce s pečujícím
(podpora pečovatelských kompetencí (kdo je pečovaný: dítě, partner, rodič; poradenství, edukace, zpětná vazba)

Aktivní spolupráce s kolegy dalšími odborníky (case management, multi tým apod.)

CO ŘEŠÍ ERGOTERAPEUT V RÁMCI NEFORMÁLNÍ PÉČE ANEB NEJČASTĚJŠÍ „ZAKÁZKY“ ZE STRANY PEČUJÍCÍCH

- ergoterapeutické poradenství – kompenzační pomůcky, dostupné terapeutické metody, optimalizace domácího prostředí, manipulace s pečovaným, apod.
- pro pečující je klíčové poskytování informací o návaznosti další péče a služeb na lokální, ale i regionální úrovni
- příspěvky
- budoucnost – péče, zaměstnání, volný čas - klientů/ pečujících - pečující se stává klientem

NA CO V ERGOTERAPII V RÁMCI NEFORMÁLNÍ PÉČE NARÁŽÍME – PEČUJÍCÍ JAKO ERGO KLIENT

- Self management pečujících – schopnost seberegulace (emoce, myšlenky, chování)
 - Work-life balance pečujících – Partnerství/vztahy
 - Rodina
 - Vlastní zdraví
 - Přátelé
 - Práce
 - Zábava
 - Odpočinek
 - Feedback
- Pole spolupráce s psychoterapeutem

...MOTTO NAŠÍ SPOLUPRÁCE...

Ergoterapeut ukazuje "JAK", psychoterapeut vysvětluje "PROČ".

PRÁCE PSYCHOTERAPEUTA

Podporuje pečujícího:

- v psychické stabilitě – dostatek síly ke změnám
- v prevenci vyhoření
- komunikaci v rodině a umění říkat si o pomoc
- výchovných přístupech (edukace z hlediska vývoje, důležité
- milníky, proaktivní přístup, pozitivní podmiňování atd.)
- pomoc při zpracování psychického zranění

KAZUISTIKA I - Celestýna

- 17 letá slečna, achondroplazie, mentální deficit v nižším pásmu
 - navštěvuje speciální školu
 - bydlí s rodiči
 - pomůcky: vozík, berle, brýle
-
- Celestýna je velmi závislá na své matce. Při odloučení je úzkostná. Ráda na sebe strhává pozornost. Poučuje druhé klienty. Vyžaduje asistenci i na úkony, které zvládne sama. K lokomoci využívá mechanický vozík, který sama nezvládne pohánět.

KAZUISTIKA II - Josef

- 35 letý muž s DMO, spastická kvadruparéza
 - navštěvuje denní stacionář
 - bydlí s rodiči v bytě
 - závislý na pomoci druhé osoby ve většině položek pADL i iADL
 - pomůcky: mechanický vozík, bažant
-
- Josef je schopný částečného úchopu, pro manipulaci s většími věcmi používá bimanuální úchop, je pravák, - s pomocí dlaňové pásky kouří, s dopomocí je schopen přesunu z vozíku na lůžko/židli. Josef je velmi společenský, rád se dívá na filmy, pracuje na PC a rád chodí s matkou na procházky.

VÝHODY PRÁCE V TANDEMU ERGOTERAPEUT PSYCHOTERAPEUT

příklad dobré praxe

- *"Víc očí víc vidí"* - nalézání potenciálu pečujících i pečovaných (viz kazuistika - ergo nevidí rozsah pomoci pečujícího a psycho by neviděl hyperprotektivní péči matky)
- otevírání témat, která mohou znesnadňovat neformální péči: ve smyslu kapacity, potenciálu a hranic pečujících i pečovaných
- feedback směrem ke klientům i ke kolegům
- vyšší efekt výsledku terapie/ dosažených stanovených cílů - ošetření probíhá zároveň na dvou rovinách pečující/pečovaný
- možnost vysvětlit JAK a PROČ

POTŘEBY RODIN - SOUHRN

- potřeba informací
- potřeba porozumění a pochopení – empatie
- potřeba sdílení
- potřeba spolupráce
- spánek, odpočinek (v závislosti na rozsahu péče)
- pocit celkové pohody
- hmotné zabezpečení

POMOC PEČUJÍCÍM V ALFA H.S.

- individuální práce s klienty - psychologické poradenství, psychoterapie, sociální poradenství, ergoterapeutické poradenství
- skupinová podpora pečujících - pravidelné skupinové setkávání
- práce s informacemi - informační portál www.alfabet.cz
- odborné semináře a konference
- 2.10. Den pečujících - podpora problematiky neformálních pečujících
- sbírka Chrupa pro pečující
<https://www.znesnaze21.cz/sbirka/podporte-sluzby-pro-pecujici-dekujemepecujicim-chrupapecujicim>

POUŽITÉ ZDROJE

- Colombo et al . Help Wanted? Providing and Paying for Long-Term Care. 2011[on-line] OECD Health Policy Studies, OECD Publishing. ISBN 978-92-64-09775-9 (PDF) [citováno 2022-09-27] Dostupné z www: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264097759-en>
- ČSÚ, 2018. Výběrové šetření osob se zdravotním postižením – 2018. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/906004/0726000619_t.pdf/44ab9dc5-584e-4a69-8712-deb0e0a04b39?version=1.1
- Diakonie, 2020. Dostupné z: <https://www.zdravezpravy.cz/2020/06/22/diakonie-cce-upozornuje-na-chabou-podporu-pecujicim-lidem/>
- Fryč, Chmelová, Adámková: Neformální péče v teorii a praxi: 2021, Alfa Human Service: Pasparta publishing. Dostupné z www: https://alfahs.cz/wp-content/uploads/2021/05/Neformalni-pece_v_teorii_a_praxi_sbornik_hnal.pdf
- Hrabarová, 2013. Dostupné z: <https://adoc.pub/technicka-univerzita-v-liberci-fakulta-pirodovdn-humanitni-abs8a235c4f3e7d9cf87a0f7a056f5d33567099.html>
- Hrkal, 2019. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2019/12/18/kolik-je-v-cesku-deti-se-zdravotnim-postizenim/>
- Klímová Chaloupková, J. Neformální péče v rodině: sociodemografické charakteristiky pečujících osob. Data a výzkum SDA Info, 7(2), 107–123.
- Kaleja, 2014. dostupné z: <https://projekty.osu.cz/svp/opory/52-pdf-SO.pdf>
- Kuzníková, 2017. Dostupné z: <https://dokumenty.osu.cz/fss/publikace/dlouhodoba-zdravotne-socialni-pece.pdf>
- Materiály Chmelová, Fryč: Prezentace neformální péče, Nová Trojka, 2020
- MPSV ČR, 2020. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142872062/19002921k4.pdf/cfa1b1cb-f910-46b3-af6a-df212a404026?version=1.1>
- Zdroj: Atiento, L., 2020. Dostupné z: <https://www.newtimes.co.rw/lifestyle/why-self-management-skills-are-essential-securing-your-job>
- Contract Jobs, 2021. Dostupné z: <https://www.contract-jobs.com/blog/self-management-skills/>
- www.Zdenkatmejova.cz
- MZ ČR. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/2020/06/KS-Ergoterapeut.pdf>
- MZ ČR. Informace o vyplacených dávkách v rezortu MPSV ČR v lednu 2021. Dostupné z : <https://www.mpsv.cz/documents/20142/2158556/Informace+o+vyplacených+dávkách+v+lednu+2021.pdf/82763933-8ddc-6400-f9f1-18d968f3155f>

Děkujeme vám pozornost

martina.chmelova@alfabet.cz

veronika.kocourova@alfabet.cz